

Euskal Herriko historia sozialari buruzko gogoetak

Emilio Majuelo

Artikulu hau, *Jakin*-en ale berezi honetarako erizpide bereziekin landua, erizpide subjektiboetatik abiatuta eginda dago aukeratutako obra eta egileei dagokienean. Honek esplikatzen du hain zuzen ere, korrante historiografiko edo historigintzako modu jakin baten izenpean azal litezkeen ordezkari desberdinen ordezkari, artikulua egileak hautatutakoak bakarrik azaltzea.

Euskal Herriko Historia Soziala, ez da izan noski azkeneko hiru hamarkada hauetako ekoizpen historiografikoaren barruan historilarien aldetiko arreta berezien eragile. Hirurogeigarrenean eta hirurogeitamargarrenaren hasieran, guztiok ezagutzen ditugun arrazoiengatik egon zen landu gabe (herri honen barnealdetik beretik lan hau bultzatuko zuten egitura akademikoen gabezia, eta ikerkuntza historikoari dagokionez egindako edozein gizarte-lan kritiko ere zigortzeko moduko sistema politikoa), hain zuzen ere hirurogeitamargarren hamarkadaren azkenaldea izan zelarik, sorkuntz antzutasunaren kristal opakoa hautsi zuten lan batzuk azaldu zirena.

Gaici begiratuta, egungo atzerabegiradarekin, begibistakoa da noski, historia garaikidean finkatutako historia sozialarekin zerikusia zuten arloak edo zehatzago esanda, XVIII. mendearen bigarren erdialditik aurrerakoak, lehenagoko garaietakoak baino gehiago landu izan direla. Hau noski, ez da harritzekoa, izan ere, historia presentetik egiten bait da eta landu ere, gure eguneroko ihardueran aurrez aurre dauzkagun arazoez eraginda lantzen bait dugu, beraz, ulergarria da, egun oraindik beren ezaugarriak eta ondorioak bizirik ditugun prozesu historikoei heltzeko ekimen handiagoa izatea.

Honek zera esan nahi du, alegia, kopuruz gaur egun, duela hamabost urte zegoena baino ekoizpen historiografiko handiagoa dagoela, baina berau ordea inolaz ere ezin dezakegula eman, ez behar adinakotzat ez eta nahi genukeen bezain ontzat ere. Badaude halaber halako arrazoi soil-soil batzuk, gure asegabeko egarri hau esplikatzen dutenak. Kasu batzutan, iturri-falta da lan historikoe-tan gaien aniztasun handiagoa izatea eragotzi duena eta zinez, maiz gertatzen da hau, antzinako garaietan eta Erdi Aroaren zati on batean zentratutako ikerkuntzetan.

Hala ere ordea, nire eritziz, gure historiografia osoaren barruan historia sozialak pisu gutxi izatearen arrazoiak, batez ere mota politikoko historia egiteko korronteez izan duten eragin eta usuario handiak bultzatuta dago nagusiki.

Edozein modutan ere, aurreratu beharra dago noski, aipatuberrri dugun historia politiko honek, esaten ari garen garaietarako, metodologia fina eta lan-teknika onak dituela eta ez dela noski egintza handi eta pertsonaia ospetsuez arduratutako ohizko historia politikoa (jadanik zabalkiro kritikatu eta Annales-en eskolako lehenengo ordezkariak berek ere gainditua izan den historia egiteko modua bestalde).

Langile-mugimenduz atarikoak

Historiografia liberal anglosaxoiaren modura historia politiko garbiaren garapeneko adibiderik argienetakoa, J. P. Fusik (1975) pertsonifikatua da, bere obra, hiru Euskal probintzien arloko langile-mugimenduen historia politikoari eskainia izanik. Estudio enpiriko zabal batean funtsatuta dago eta arlo politikorantz mota

sozialeko beste arlo batzuetarantz baino gehiago bideratua, nahiz eta obran zehar hauek ere presente aurkitu.

Fusiren ekimen honek ziurraski, ezker espainiarraren militantzia politikoari lotutako langile-mugimenduaren historiarekiko kritikoa izaki, beste bi egilerengan ere izan zuen eraginik, Jose Andres Gallego eta Inazio Olabarrirengan alegia, langile-mugimenduaren historiarekin erlazionatutako formulazio eta ikuspegi berrien aurkikuntza gisako lan bati ekiteko, eta horrek, 1978an lan bikainak argitaratzea ekarri zuen.

J. Andres Gallegoren artikulua, geografikoki Nafarroan kokatua zegoen eta lehen esanagatik esanguratsua zen. "Sobre el inicio de la política obrera contemporánea en Navarra, 1855-1916" izenburua zeraman eta aipatzen ari garen lehenengo lan hauetan ohizkoa denez, informazio- eta iturri-erabilpen handien aipuak egiten zituen, nahiz eta langile-antolamendu desberdinen agerpen eta garapenaren nahiz korrante ideologiko handietan zuten kokapenaz ikerkuntzan jardun.

Utz dezagun argi eta garbi azterlan hauek gogoeta historikoa egiteko duten garrantzia, bai eskaintzen duten lehen eskuko material aberatsarengatik eta baita oinarri enpirikoetan funtsatu gabe egindako planteamenduak birkokatzeke ere, baina bistakoa da gaur egun gu ez asetzea, hain zuzen ere ikuspegi sozialetik zalan-tzan jarri diren gaiengatik, militante, kotizatzaile, araudi eta zuzendaritza-batzordeen zenbakizko itsasoak hartuak izaki eta bestalde, metodologia hori historiaren teoria bera ere gainditzen duena bezala aurkezten bait da¹.

Baina, histori arloko edozein ikerlanetan ere, ideologia, pentsamendua, baloreak, presente daudelazkotik abiatuak, presentzia hau zalantzan jartzen ahalegintzen den formulazio hark, aztergai den obraren lausenguzko interpretazioa sustatzen du, egilearen eskuhartzerik kontuan hartzen ez duen obraren irakurketa proposatzean, ezen eragotzi egiten bait du berorren irispenekoa den neurri bat zehaztasun handiagoz ezarri ahal izatea eta garrantzitsuagoa dena, obra historikoaren azpian dagoen interpretazio-teoriaren eztabaida, izan ere, teoriarik gabe ez dago eta esplikaziorik, deskribapen diskurtsiboa baizik².

Inazio Olabarriren obrari dagokionez, zeinaren doktorego-tesia 1978an liburu-moduan azaldu zen, egileak, Bizkaiko probintzian gizarte-eraldaketa handien unean produkzio-erlazio sozialak izendatzeko ideologiaz itxuraz neutroa den laneko harremanen

izendapen formalista aipatzen du behin eta berriz. Onartutako planteamendu hau, murriztailea da langabetuak bezalako gizarteko talde garrantzitsuak ahazten dituen heinean (nahiz eta Olabarri horretaz jabetuta egon) eta sistema batean funtzionatzen duelako beren analisia ulertua gertatzen den sekuentziaz gehiago saritzen du historia bat, sistema berorren elementu dinamikoez baino. Planteamendu teoriko berau izan da garatua geroago Euskal Herriko lan-harremanei buruzko artikulu batean, non susmagarria bada ere, gatazka honetaz lerro urri batzutan baino ez den hitz egiten³.

Maiz deskribatzailea izan den langile-mugimenduaren historia honek, oinarrikko ikerkuntzan eta orain arteko lantze-prozesuan maila altua mantendu izan du. Berorreganantz biltzen joan dira langile-klasearen hauteskunde-portaerari buruzko azterlanak, antolamendu sindikalaren zabalkuntzaren oinarri geografikoak, antolamendu sindikalei buruzko monografiak eta baita gatazka sozialak ere⁴.

Hala ere ordea, ez da sobera izango historiografia hau maiz sartua izan den arriskuen gogoramena egitea: langile-mugimenduaren historiaren ikerkuntza borroka politiko zehatzera murriztea, Kongresu, Zuzendaritza-Batzorde, eta buruzagiei buruzko informazioaren behapuntu estuetarantz berori instituzionalizatzea, ikerkuntz ekoizpena gertaeren historia irainduaren maila beretan mugiezirik gelditzea, etab.⁵.

Zentzu horretan, berria izateagatik gertatzen da susmagarria, M. Tuñon de Lara-k, R. Miralles-en Euskal Sozialismoa bigarren Errepublikan⁶ gaiari buruzko liburuaren hitzaurrean, J. Alvarez Juncok eta M. Perez Ledesmak (1982) adieraziari aipamen garbia eginez, "modernitate-ondorengo moda intelektualtzat" kalifikatzea, berez, birplanteaketa kritiko eta eraikitzaile bai, baina zalan-tzan jarritako historiografiaren merituak inolako moduz ere deuseztatzen ez zituena baino ez zen bitartean, bai metodologian eta baita langile-mugimenduaren histori gaitan ere.

Gai eta metodologiaz beste perspektiba batzuk

Baldin eta historilariiek ikerkuntz gaiak aukeratzekoan, langile-mugimendua gai pribilegiatua gertatu baldin bada, ez da gauza bera gertatu gizarteko mugimenduen ulermenerako beste arlo ga-

rrantzitsu batzurekin. Hauxe da hain zuzen ere Euskal Herriko nekazalgoari dagozkion azterlanen kasua, desamortizazio-arazo, iraultza liberal, borroka zibil, aldaketa ekonomiko eta gisako arazoak tratatzen dituzten gizarte-arlo zabalaren ikuspegitik, ia obra guztietan derrigorrez aipatua gertatzen dena, baina orokorki bederen, ikerkuntza sistematikorik ez daukagu eta merezi duen arretarik ere ez zaio eskaini⁷.

Guztiarekin ere, badaude berriki egindako ahaleginak eta horiek kontuan hartzeak merezi du. Honela bada, historiografia garaiidearen ikerkuntzako basamortu nafarrean, laurogeigarren hamarkadaren hasieran, interesa biztu zuen, 1980ko udaberrietik *Deia* egunkarian astero azaltzen joan ziren berrogeitamabi artikuluen sortak. Beren egile ziren J. J. Virto Ibañez eta V. M. Arbeloa, emanaldi txikietan, Nafarroan mende honen lehen hereneko nekazalgoaren errealtate sozialak zituen gai handi eta nagusiak zehaztuz joan ziren⁸.

Herri-arloko ikuspegitik eta laburki esateko, jabego handiak eta jabe handiak, ugazaberiaren antolamenduak eta langile-sindikatuak, gatazka sozialak, herrilurren arazoa, Elizaren papera, etab. azalduz joan ziren. Logikoa denez, ez zegoen nekazal gizarte nafarraren tratamendu sistematikorik, ikerkuntzaren helburua ere ez zen hori eta, baina aztertzaileentzat lan-eremu zabala irekitzen zuen eta ez eskainitako informazioarengatik bakarrik, beronek suposatzen zuen kontsultatutako iturrien aberastasunarengatik baidik. Urte batzuk geroago Príncipe de Viana aldizkarian "Historia de la Economía" bezalako titulu ez-zehatza zuen atal batean bildutako artikulua hauen izaera dramatikoak, erabilitako erreferentzia bibliografiko eta artxiboetako gabezia orokorra da, horrek historilaria, datu horiek mesfidantza-printzipio batekin erabiltzera daramalarik, jadanik berez edozein material historikok izan ohi duenari gehituz.

Gertuagokoa izan zen denborari dagokionez, R. Del Rio Al-dazen obraren argitarapena, funtsezkoa da Nafarroako hirurteko liberalaren ulermenerako eta bere merituek zorionez, ez dira lausotuak gertatu lagun duen sarrera harro eta presatiaz⁹.

Bere lanean giltzari ziren elementuak, erregezaleen altxamenduak Nafarroan izan zuela esaten den herritarren laguntza suposatuen ukamenean eta informazio ugari baten sostenguan biltzen dira eta horrek, beste obra batzutan gaiari buruz zabalduetako akats eta ustezkoak desegiteko parada ematen dio, aro hartako gertakarien deskribapen zehatzaren bidez.

Erregezaleen aldeko foru-motibaziorik ezean, M. C. Mina-ren (1981) planteamenduarekin bat dator, nahiz eta azkeneko honen obra ez bezala, eremu politikoan kokaturik, Del Rio Aldazek, kapitulu luzea eskaini erregezaleen talde eta nekazalgo iraultzailearen harremani. Azkeneko hauen muineko ardatza, gehiago dago erregezaleen altxamenduarekiko edo talde liberalarekiko aldeko ala aurkako jarrera ahalengan eraikita, XIX. mendeko lehen hamarkadetan zehar erregimen politiko mota desberdinei gainjarri zitzairen funtsezko gaiak eragindako nekazalgoaren iraultzan ikusitako elementuen garapenean baino.

R. Del Rio Aldazen obran arlo politikoaren funtzioan deskribaturik, diskurtsoaren funtsezko elementu gisa, nekazalgoa etengabe ageri den era berean agertzen da halaber argitaratutako edo argitaratzeaz dauden beste lan garrantzitsu batzutan. Joseba de la Torrek, zeinaren doktorego-tesi oraindik argitara gabeak Nafarroako kontzejutako hazienden zorpetzea 1808tik 1820ra gaiari buruz diharduen, zenbait artikuluren bidez, zera aurreratu digu, alegia, nekazalgoa, Nafarroa Independentzi Gerra deituan okupatu zuten hurrenez hurreneko armadek derrigortutako zerga-karga hazkor ezarriak, kontzejuko ondasunen salmenta derrigortuak, krisi ekonomikoak, emariaren ordainketak nahiz herritarren deskontentua zela bide izandako altxamendu eta desordenuak ugaltzen lagundu zuten beste faktore batzuek, itzulezinezko pobretze-egoeran sartu zutela¹⁰.

Baina azkeneko kasu honetan, hein batetan bederen, XIX. mendearen hasieran lehenengo desamortizazio zibil honek sortutako krisiaren muineko gunea, nekazal gizartea bada, XX. mendean zeharreko Nafarroako nekazal mugimendu katolikoari buruzko azterlanean, beronekiko azaltzen duen lotura, funtsean, antolamendukoa, Nafarroako Federazio Katoliko-Sozialaren¹¹ organo adierazleetatik ateratako ideologikoa eta Nafarroan bigarren Errepublikara garaietan izandako borroka sozialei buruzko azterlanean azaltzen den klase-arloko gatazka soziala dira¹².

Ikerkuntza guzti hauen izendatzaile komuna, nekazal gizartearen ikuspegi partzialen azterketa da, osotasuneko multzoan gehiengo duen elementua hain zuzen ere; baina, XIX. mendearen hasierako kontzeju- eta famili ekonomiaren krisiaren zergatiak jakiteak dakarren aurrerapena gorabehera, mende-amaierako krisialdiaren irteeran nekazal giroan sortzen diren erantzunak, landa-lurraren ustiapen kapitalistaren intentsitatea arago garatuz eta zeinu katolikodun masa-mugimendua sortuz edo eta azkenik, ja-

begoaren egitura, krisi ekonomikoa eta erregimen demokratikoak irekitako itxaropenak bezalako arazo historikoak nahasten diren aro errepublikar konplexuan zehar nekazal gatazkakortasunaren interpretazioa saiaturaz, ezin gaitezke oraindik ere asebeteta gelditu, azterlanaren hurrenez hurreneko garaietan zeharreko nekazal klaseen egitura, balore eta interesez dugun ezagutza eskasarekin.

Premiazkoa litzateke, nekazalgora, bere lorratz bizienetan, pensamoldeetan eta kultur adierazpenetan, une jakin batean erregezaileen aldeotasuna kojunturalki bultzatzera eta geroago liberalismoa, jauntxo menderatzailea bere giroan mantentzera edo eta klase-sindikatu batean afiliatzera eraman dezaketen talde-motibazioak ezagutzea. Zentzu honetan, nekazalgora eta mugimendu politiko-soziala, hots, karlismo eta nazionalismoa, jauntxokeria, kojuntura ekonomikoa, iraultza liberala eta auzo- edo herri-komunitatearen deuseztapena, industrializazioa, etabar bezalako arloen birplanteaketak, historilariak mugimendu sozialen eremu ikertugabearen aurrean duen ikusmoldearentzat, aurrerabide garrantzitsua egiteko bide emango luke.

Baldin eta landu zen modua kontuan hartzen badugu, ezohizko obra dena eta historiografia garaikidean tabu zen gaietako bati heldu ziona, Altaffaylla Kultur Talde tafallarrak koordinatu eta argitaratutako gerra zibileko errepresio odoltsuarena izan da. Taldeko obra baina ez horratio desberdina bere garapenean, errazki irakurtzeko modukoa (historia kontatzailea irakurtzeko zaletasuna dutenentzat), baina eskura zeukan informazio ugaria zorroztasun goresgarritz tratatu zuena eta gainera kideko azterlanik ez zegoen uanean burutua (Cordoba eta Catalunya kasu susmagarriarako salbu), baldintza material zailetan eta egitura akademikoetatik kanpora. Bere ondorio argiek, arazo sozialik ez zegoela aurrerizten zen probintzia batean izandako izugarritzko errepresioak, Nafarroako duela gutxiko historiaren irakurketa politikoa errazten dute, ikerkuntzaren pisu handian funtsatuta¹³.

Hala ere ordea, ahazkortasuna da Euskal Herriko egungo historiografia garaikidean ia aztertu gabe dauden beste gai handi batzuk estaltzen dituen, hala nola eta zehatzegiak izan gabe, emakumezkoak prozesu sozial desberdinetan jokaturako papera, izan ere, ohizko historia politikoaren eskemak jenero berri bati txertatzea baino zerbait gehiago baita¹⁴, edo eta jabego-klasea osatzen duten talde desberdinen azterketa eta ez beren hauteskunde-portaerari dagokionez bakarrik, baizik eta baita halako hezkuntza sozial jakin batek dakarren egitura osoan sartutako beren iharduerari

dagokionean ere; edo eta lehenagoko gai batera itzuliz, langile-klaseari buruzko azterlanak sakontzea, historiografia marxista anglosaxoi klasikoak eskainitakoak bezalako planteamendu metodologiko berritzailetatik abiatuta¹⁵.

Honek noski, beste gai interesgarri eta eztabaidatu baterantz garamatza, hala nola disziplina historikoarekin beste zientzia sozial batzuren laguntza erabiltzera. Eztabaida hau osatzen duten arlo nagusietan orain bete-betean sartu gabe ere, interesgarria da arlo material bat azpimarratzea, hots, historiarien prestakuntzaren arduradun diren estamentu akademikoetatik, soziologia, antropologia edo eta pentsamendu soziala edo eta metodologi erako beste bat, bezalako gaietarantz nahiz beste disziplina batzutatik jaurtitako kontzeptuen erabilpen akritikoaren aurreko prebentzioa bezalakoetarantz, hain zuzen ere, prozesu sozialak gehiago argitzeko lagunduko ez zutenetarantz, guztiz alderantzira baizik, izan den ardura-eskasia.

Soziologiatik jaurtitako kontzeptuetatik abiatuta eta bertan historiako subjektua desagertu eta ontologizazio semantiko berri batean bukatuak norabidea nola gal daitekeenaren adibidea, modernizazio-kontzeptuaren gehiegizko erabilpena izan daiteke, izan ere, bere enuntziatu adierazlea osatzen duten elementuak ziurtatuko dituen kontestu historikorik gabe, bere buruaren inolako kalterik gabe bait dabil prozesu ekonomiko, politiko edo sozialetan zehar¹⁶. Ez da noski hau Luis Castells-en kasua bere Errestaurazio-aldiko gizarte gipuzkoarrari buruzko azterlanean¹⁷. Aldaketa ekonomiko, politiko eta sozialen harian zentratutako obra izaki, gogoetarako marko teorikoa eskaintzen du eta bertan, ikerkuntza sartuta egonik, terminoa funtzionalismoaz erabiltzea nahiz abusatzea mugatzen du, materialismo historikoaren funtsezko ikuspuntu teorikoa galdu gabe.

Azken arlo hau, historilaria bera bere ikerkuntzan gidatuko duen eskema teorikoa lantzea alegia, funtsezkoa da ezagupen historikoaren aurrerakada neurtzean eta zentzua damaie gure arloan historia soziala berritzeko orain arte seinalatutako beste elementuei: gure gai-eskaintza zabaldu beharra, metodologi berrikuntza, prentsak eskaintzen dituen informazio-multzo garrantzitsuak gaindituko dituzten informazio-iturrien erabilpena eta historiatik bertatik beste disziplina batzuekin egin beharreko lankidetzak. Teoriaren giltzarri den gai honek, bere irispen eta sakontasunarengatik, gainditu egiten ditu noski artikulua honen helburuak.

Euskaratzailea: Andoni Sarriegi

E. M. G.

- ¹ E.H. Carr-ek bere *¿Qué es Historia?* lan ezagunecan gogorarazi zuen bezala, Ariel, Barcelona, 1983, datuen doitasuna zorrotzasunez ezartzea, historilariaren betebeharra da eta horretatik ez da libratzen, interes-, aurreritzi-, edo gurari-multzotzat baten barruan sartuta egoteagatik. Ideologia zientzi ezagupidearengandik urrun mantentzeko nahia, positibismo logikoak eta berorren jarraitzaileek beren kutuna duten gaia, ezin lortua gertatzen da jadanik metodo-hautapenak berak balore-gaiak berarengan biltzen dituen unetik. Honek ez du abalatzten langile-mugimenduari historiako obren funtsaketa empiriko eskasa, Fusik berak kritikoki eta bete-betean asmatuz bere "Algunas publicaciones recientes sobre la historia del movimiento obrero español", *Revista de Occidente*, 123. zk., 1973, 358-368 orrialdeetan aipatua.
- ² Jurgen Kocka, "Theories and Quantification in History", *Social Science History* 8. bol., 2 zk., 1984eko Apirila, 169-177 orr.
- ³ I. Olabarri Gortazar, *Relaciones laborales en Vizcaya (1890-1936)*, Leopoldo Zugaza, Durango, 1978; eta "Las relaciones laborales (1841-1936), Balances y perspectivas de investigación en Euskal Herria". *Historia eta Gizartea / Historia y Sociedad*, Lan Kide Aurrezkia, Oiartzun, 1985, 279-297 orr.
- ⁴ Laurogeigarren hamarkadaren erdialdetik, ugari dira historia sozial honen bizitasuna egiaztatzen duten adibideak. Zerbi bezate horretarako, XVIII-XIX-XX. mendeetako Nafarroako Historiari buruzko I. Kongresuan aurkeztutako komunikazio ugariak, Príncipe de Viana, IV-V. Eranskina, 1986; *Primer Congreso General de Historia de Navarra*, Príncipe de Viana, 9-10. Eranskina, 1988 eta *Bigarren Euskal Mundu-Biltzarra*, Bilbo, 1985.
- ⁵ G. Haupt, *El Historiador y el movimiento social*, Siglo XXI, Madrid, 1986, 9-34 orr.; J. Alvarez Junco eta M. Pérez Ledesma, "Historia del movimiento obrero, ¿una segunda ruptura?", *Revista de Occidente* 12 zk., 1982ko Apirila, 19-41 orr.
- ⁶ Ricardo Miralles, *El socialismo vasco durante la II.ª República. Organización, ideología, política y elecciones. 1931-1936*, Euskal Herriko Unibertsitatea, Bilbo, 1988. M. Tuñón de Lara-k hitzaurrean, 13-17 orr., Alvarez Junco eta Pérez Ledesma-ren artikulua honen meritua ukatu egiten du: "langile-mugimenduari buruz ohizkoa den historiografiaren ulermena erraztu eta ikerkuntzako bide berriak ireki...; modernitatearen ondorengo moda intelektualean ahokatzten dena, langile-mugimenduari historiaren "bigarren etendura" da, edo hobeki esanda, antropologia sozial eta langilezkoaz bere likidazioa eta bere ordezkape-na (...) egitea".
- ⁷ Emiliano Fernández de Pinedo-ren *Crecimiento económico y transformaciones sociales en el País Vasco, 1100-1850*, Siglo XXI, Madrid, 1974, obrako 34-77 orrialdeetan eta XI. kapituluaren bereziki, 350-478 orr., aurkitzen diren gizarte-egitura eta gatazkei eskainitako kapituluak so egin beharra dago hain azalpen goiztiarreatatik, merituzko eta salbuespenezko kasua da eta.
- ⁸ J. J. Virto eta V. M. Arbeloa, "La cuestión agraria navarra", (I) *Príncipe de Viana*. 271. zk. 1984eko Urtarrila-Apirila; (II) 173. zk., 1984eko Abuztua-Abendua; (III) 174. zk. 1985eko Urtarrila-Apirila.
- ⁹ Ramón Del Río Aldaz, *Orígenes de la guerra carlista en Navarra, 1820-1824*, Gobierno de Navarra, Estella, 1987.

- ¹⁰ Joseba de la Torre, "Venta de bienes concejiles y crisis del Antiguo Régimen en Navarra", *Príncipe de Viana*, 183. zk., 1988ko Urtarrila-Apirila.
- ¹¹ E. Majuelo Gil eta A. Pascual Bonis, "Del catolicismo agrario al cooperativismo empresarial, 75 años de la Federación de Cooperativas. 1910-1985" (prentsan).
- ¹² E. Majuelo Gil, *Lucha de clases en Navarra (1931-1936)*, Gobierno de Navarra, Burlada, 1989.
- ¹³ Altaffaylla Kultur Taldea, *Navarra 1936. De la esperanza al terror*. Gráficas Lizarra, Estella, 1986, 2 bol.
- ¹⁴ Honi dagokionez, Mertxe Ugaldere doktorego-tesiaren emaitzei itxaron beharko zaie, emakume abertzalea politika-munduan sartzeari dagokionean eta zentzu berean beste emakumezko historilari batzuek hasiei ere bai, hala nola Idoia Estornes Zubizarretarenei.
- ¹⁵ Berorientako berriena, Gareth Stedman Jones-ena, *Lenguajes de clase. Estudios sobre la historia de la clase obrera inglesa*. Siglo XXI, Madrid, 1989.
- ¹⁶ Gareth Stedman Jones-en "From historical sociology to theoretical history", *British Journal of Sociology*, 27. bol., 3. zk. 1976ko iraila, 295-305 orr.
- ¹⁷ Luis Castells, *Modernización y dinámica política en la sociedad guipuzcoana de la Restauración. 1876-1915*. Universidad del País Vasco. Siglo XXI, Madrid, 1987.

Aipatutako bibliografia

- ALTAFFAYLLA KULTUR TALDEA (1986): *Navarra 1936. De la esperanza al terror*. Estella: Gráficas Lizarra.
- Bigarren Euskal Mundu-Biltzarra. Bilbo, 1985.
- CATELLS, Luis (1987): *Modernización y dinámica política en la sociedad guipuzcoana de la Restauración. 1876-1915*. Madrid: Siglo XXI/UPV.
- FERNANDEZ DE PINEDO, Emiliano (1974): *Crecimiento económico y transformaciones sociales en el País Vasco, 1100-1850*. Madrid: Siglo XXI.
- MAJUELO GIL, E.; PASCUAL BONIS, A.: "Del catolicismo agrario al cooperativismo empresarial, 75 años de la Federación de Cooperativas. 1910-1985" (prentsan).
- (1989): *Lucha de clases en Navarra (1931-1936)*. Burlada: Gobierno de Navarra.
- MIRALLES, R. (1988): *El socialismo vasco durante la II.ª República. Organización, ideología, política y elecciones. 1931-1936*. Bilbo: Euskal Herriko Unibertsitatea.
- OLABARRI GORTAZAR, I. (1978): *Relaciones laborales en Vizcaya*. Durango: Leopoldo Zugaza.
- (1985): "Las relaciones laborales (1841-1936). Balance y perspectivas de investigación", in: INTXAUSTI, J. (ed.) (1985): *Euskal Herria. Historia eta Gizartea / Historia y Sociedad*. Oiartzun: Lan Kide Aurrezkia.
- Primer Congreso General de Historia de Navarra*. Príncipe de Viana, 9-10. Eran-skina, 1988.
- RIO ALDAZ, R. del (1987): *Orígenes de la guerra carlista en Navarra, 1820-1824*. Estella: Gobierno de Navarra.
- TORRE, J. de la (1988): "Venta de bienes concejiles y crisis del Antiguo Régimen de Navarra", in: *Príncipe de Viana*, 183. zk., 1988ko Urtarrila-Apirila.
- VIRTO, J.J.; ARBELOA, V.M. (1984-85): "La cuestión agraria navarra", in: *Príncipe de Viana* (I). 271. zk. 1984eko Urtarrila-Apirila; (II) 173. zk. 1984eko Abuztua-Abendua; (III) 174. zk. 1985eko Urtarrila-Apirila.
-

REFLEXIONES SOBRE EL DESARROLLO DE LA HISTORIA SOCIAL EN EUSKAL HERRIA

REFLEXIONS SUR LE DEVELOPPEMENT DE L'HISTOIRE SOCIALE EN EUSKAL HERRIA

En este artículo se abordan las propuestas de algunas obras, no todas ni siquiera las más importantes, que afectan a una parte de la historia, en concreto la que hace referencia a la historia social.

En el desarrollo de las investigaciones históricas, la historia social no ha contado con un gran número de monografías ni artículos especializados debido a razones político-académicas hasta hace pocos años. Los inicios pueden fijarse hacia mediados de los años 70, y su desarrollo en la segunda mitad de los 80, en el que influyeron, sin duda alguna, el establecimiento de estructuras universitarias de carácter público y el dinamismo del Instituto de historia social y contemporánea "Gerónimo de Uztariz" en Navarra, entre otros factores.

Particularmente se hace hincapié en las obras más representativas del sector de la historia social que más interés ha merecido al colectivo de historiadores, en concreto la historia del movimiento obrero, y la necesidad de ahondar en el estudio de nuevos movimientos vinculados al campesinado, la mujer, los propietarios, dentro de una renovación metodológica en la que la teoría es elemento fundamental.

Dans cet article, les propos de certaines oeuvres qui influent sur une partie de l'histoire, en particulier celle qui se réfère à l'histoire sociale sont abordés.

Dans le développement des recherches historiques, l'histoire sociale n'a pas disposé d'un grand nombre de monographies et d'articles spécialisés pour des raisons politico-académiques jusqu'à ces dernières années. On peut fixer leurs apparitions vers le milieu des années 70 et leur développement dans la seconde moitié des années 80. Ce fut le résultat de divers facteurs, parmi ceux que l'on peut signaler sans aucun doute comme les nouvelles institutions universitaires de caractère public ainsi que le dynamisme de l'Institut d'Histoire sociale et contemporaine "Gerónimo de Uztariz" en Navarre.

L'accent sera particulièrement mis sur les oeuvres les plus représentatives du secteur de l'histoire sociale qui a présenté le plus d'intérêt aux yeux des historiens, en somme l'histoire du mouvement ouvrier et le besoin d'un approfondissement de l'étude des nouveaux mouvements liés à la paysannerie, la femme, les propriétaires dans une rénovation méthodologique où la théorie est un élément fondamental.